

ВАРЛАМ ШАЛАМОВ

КОНДЕНЗИРАНО МЛЯКО

Превод от руски: Александър Талаков, 1994

chitanka.info

От глад завистта ни беше тъпа и безсилна, както всички други наши чувства. Нямахме сили за чувства, нито да си търсим по-лека работа, да ходим, да питаме, да молим... Завиждахме само на познатите, заедно с които се бяхме появили в този свят; на онези, които бяха успели да попаднат на работа в канцеларията, в болницата, в конюшнята — там го нямаше многочасовия тежък физически труд, прославян по фронтоните на всички врати като нещо доблестно и героично. С една дума, завиждахме само на Шестаков.

Единствено само нещо отвън можеше да ни изкара от състоянието на безразличие, да ни отдалечи от бавно приближаващата се смърт. Външна, а не вътрешна сила. Отвътре всичко беше изгорено, опустошено, беше ни все едно и не крояхме планове за нещо по-далеч от следващия ден.

Ето и сега — искаше ми се да отида в бараката, да легна на нара, а продължавах да стоя пред вратата на магазина за хранителни стоки. Там можеха да пазаруват само осъдените за „битови“ престъпления, а също и причислените към „приятелите на народа“ крадци-рецидивисти.

Ние нямахме работа вътре, но не можехме да откъснем очи от шоколадовите на цвят самуни; сладката тежка миризма на пресния хляб гъделичкаше, ноздрите ни, чак ни се завиваше свят. Стоях, гледах хляба и не знаех кога ще намеря сили да се прибера в бараката. В този момент ме повика Шестаков.

Познавах го от „голямата земя“, от Бутирския затвор — лежахме в една килия. Не бяхме близки приятели, просто там се бяхме запознали. На златните мини Шестаков не работеше в забоя. Като инженер-геолог го бяха взели в геологкото проучване, тоест в канцеларията. Щастливецът едва удостояваше с поздрав московските си познати. Не се обиждахме — кой знае какво са му заповядали в това отношение. Всеки си пази хляба и т.н.

— Запали — рече Шестаков и ми подаде парче вестник, насила ми махорка, драсна клечка кибрит, истински кибрит...

Запуших.

— Трябва да поприказваме с теб — каза Шестаков.

— С мен ли?

— Да.

Отдалечихме се зад бараките и седнахме до един стар забой. Краката ми веднага натежаха, а Шестаков весело поклащаше новите си държавни обувки, които понамирисваха на рибено масло. Краищата на панталоните му се бяха набрали и под тях се подаваха чорапи на черни и бели квадрати. Съзерцавах краката му с истинско възхищение и дори с известна гордост — поне един от нашата килия да не е с партенки. Земята под нас се тресеше от глухи взривове — подготвяха терен за нощната смяна. В краката ни падаха малки камъчета, шумолящи като сиви, незабележими птици.

— Да се дръпнем — рече Шестаков.

— Не се бой, няма да се затриеш. Ще ти оцелеят чорапите.

— Не ми е за тях — каза Шестаков и прокара пръст по линията на хоризонта. — Как гледаш на всичко това?

— Сигурно ще умрем — рекох. Най-малко ми се искаше да мисля за тези неща.

— Е, не, нямам намерение да умирам.

— Нима?

— Имам карта — вяло каза Шестаков. — Ще вземем с тебе неколцина от работниците и ще тръгнем към Чорние ключи — на петнадесет километра оттук. Ще имам пропуск. И ще продължим към морето. Съгласен ли си?

Той изприказва всичко това много бързо, с равнодушен глас.

— А като стигнем морето? Ще го преплаваме ли?

— Все едно. Важното е да започнем. Не мога повече така. „Подобре да умреш прав, отколкото да живееш на колене“ — тържествено изрече Шестаков. — Кой го е казал?

Наистина, фразата ми бе позната. Но нямах сили да си спомня кой и кога бе произнесъл тези думи. Всичко, което беше от книгите, бе забравено. Тук не им вярвахме. Навих си крачолите и показах червените язви от скорбута.

— Тъкмо в гората ще ги излекуваш — рече Шестаков — с диви плодове, с витамини. Ще ви измъкна, знам пътя. Имам карта...

Затворих очи и се замислих. Оттук до морето имаше три пътя, и трите — най-малко по петстотин километра. Не само аз — дори Шестаков нямаше да стигне. Нали не ме взима със себе си за храна? Разбира се, че не. Но защо лъже? Знае го не по-зле от мен; и изведенъж

ме достраша от него — единствения, който се беше уредил да работи по специалността. С чужда кръв, с чужд живот...

— Съгласен съм — казах, като отворих очи. — Само че трябва да се поохраня.

— Добре, добре. Непременно ще се поохраниш. Ще ти донеса... консерви. Това поне можем...

На този свят има много консерви — с месо, с риба, с плодове, със зеленчуци... Но най-прекрасни са млечните, кондензираното мляко. Разбира се, човек не трябва да ги пие с вряла вода. Те трябва да се ядат с лъжица или да се мажат на хляб, или да си гребваш по малко от кутията, да ядеш бавно и да гледаш как пожълтява течната светла маса, как по кутията полепват захарни кристалчета...

— Утре — рекох, задъхан от щастие, — млечни...

— Добре, добре. Млечни. — И Шестаков си тръгна.

Върнах се в бараката, легнах и затворих очи. Беше ми трудно да мисля. Това бе някакъв физически процес — материалността на нашата психика за пръв път изникна пред мен нагледно с цялата си осезаемост. Мисленето ми причиняваше болка. Но трябваше да мисля. Той щеше да ни събере уж за бягство и щеше да ни „продаде“ — това бе вън от всякакво съмнение. Щеше да се разплати за работата си в канцеларията с нашата, с моята кръв. Или ще ни убият направо там, на Чорните ключи, или ще ни доведат живи и ще ни лепнат по още петнадесетина години. Шестаков не можеше да не знае, че оттук няма измъкване. Но млякото, кондензираното мляко...

Заспах и в накъсания си гладен сън видях тази Шестакова консервена кутия с кондензирано мляко — чудовищно голяма кутия с облачносин етикет. Огромна, синя като нощното небе, кутията бе пробита на хиляди места, млякото й течеше подобно на широката струя на Млечния път. И с лекота стигах с ръце до небето, и ядях гъстото, сладко звездно мляко.

Не помня какво съм правил и как съм работил през този ден. Чаках, само чаках слънцето да превали на запад, да зацвият конете, които по-добре от хората предугаждаха края на работния ден.

Сирената изsviri дрезгаво и аз тръгнах към бараката на Шестаков. Той ме чакаше на прага. Джобовете на ватенката му бяха издупи.

Седнахме вътре на голямата измита маса и той измъкна от джобовете си две кутии кондензирано мляко.

С ръба на брадвата пробих едната. Гъстата бяла струя потече по капака, по ръката ми.

— Трябаше да пребиеш още една дупка. За въздуха — рече Шестаков.

— Нищо — отвърнах, като облизаха мръсните си, сладки пръсти.

— Дайте лъжица — обади се пак Шестаков, като се обърна към наобиколилите ни работници. Над масата се протегнаха десет лъскави, грижливо облизани лъжици. Всички стояха и гледаха как ям. В това нямаше нищо неделикатно или скрито желание да си хапнат и те. Никой от тях не се и надяваше, че ще си разделя с някого това мляко. Такъв случай не е известен — интересът им към чуждата храна беше безкористен. И аз знаех, че не може да не се гледа храна, която изчезва в устата на друг човек. Седнах по-удобно и започнах да ям млякото без хляб, като от време на време отпивах студена вода. Ометох и двете кутии. Зрителите се разотидоха — спектакълът беше свършил. Шестаков ме гледаше съчувствено.

— Знаеш ли — казах, като грижливо облизаха лъжицата, — размислих. Вървете без мен.

Шестаков разбра и излезе, без да ми каже нито дума.

Разбира се, това беше дребно отмъщение, слабо като всичките ми чувства. Но какво можех да сторя? Да предупредя останалите — не ги познавах. А трябаше да го направя — Шестаков успя да придума петима. Избягаха след седмица, двама от тях ги убиха близо до Чорние ключи, останалите трима ги осъдиха след месец. Делото на самия Шестаков бе „измъкнато от съдопроизводството“, скоро го откараха нанякъде, половин година по-късно го срещнах на друга мина. Не беше получил допълнителна присъда за бягството — началството играеше с него честно, — а би могло да бъде и другояче.

Той работеше в геологкото проучване, беше гладко избръснат и сит, шахматните му чорапи си бяха пак на него. Не ме поздравяваше, макар да не виждах защо — в края на краищата две кутии кондензирано мляко не са кой знае какво...

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.